

ХУДОЖНИК СВІТОВОЇ СЛАВИ!

ДО 100 РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
Я.Я. ГНІЗДОВСЬКОГО

УДК 7.071.1 (477+7/8)(092)

Управління
школою

Серед постатей мистецького небосхилу в українській діаспорі ХХ століття вирізняється особистість геніального художника-графіка, майстра різця і пензля Якова Яковича Гніздовського, 100-річчя якого ми будемо вшановувати в січні 2015 р.

Наш автор зазначає, що ім'я Я. Гніздовського широко відоме у всьому світі й на доказ цього розповідає про те, що родина Кеннеді для Овального кабінету Білого дому придбала дві гравюри Майстра, серед іншого подає перелік музеїв і колекцій, де бережуть твори митця, серед яких названо і шкільний музей Музей у с. Пилипче. Тут народився графік.

Шкільний музей створено за ініціативи колективу школи і сьогодні він став центром патріотичного і естетичного виховання, популяризації творчості Я. Гніздовського. Пишаються справедливо тим, що серед гостей шкільного музею був і Верховний архієпископ-емерит Блаженніший Любомир Гузар, який мав тісні стосунки з нашим земляком.

У статті наголошується, що перша персональна графічна виставка Майстра в Україні показала, що Батьківщина легко упізнала у Гніздовському свого сина і свого національного митця й довела, що за кордоном є українські творці, гідні пильного вивчення і популяризації.

Автор намагається донести до нашого читача різні актуальні й своєчасні думки, описує свою громадянську ініціативу, яка підтримана редакцією. Сподіваємося, що і у Вас, дорогий наш читачу, вони знайдуть відгук й підтримку не лише на словах, а й у справах.

Ключові слова: національний митець Я. Гніздовський, шкільний музей як центр патріотичного і естетичного виховання, популяризація творчості Я. Гніздовського.

**Іван
ПЕНЬКАЛО**

Директор школи
с. Пилипче
Борщівського району
Тернопільської області

Директор школи, ліцею, гімназії № 5-6'2014

Прикро, що ми відаємо шану видатним людям після того, як вони відійшли з цього світу. Мистецтвознавці і звичайні шанувальники малярства і графіки багато років вимушені були мовчати, не знати про те, що серед українців за кордоном є творці, гідні пильного вивчення і популяризації.

Ба, навіть і тепер, коли українське суспільство увійшло в третє десятиліття незалежності доводиться констатувати той факт, що ми не достатньо популяризуємо і шануємо творчість великого маестро (так його називала Ольга Колянківська, один з фундаторів журналу українців Америки „Ми і світ”) Якова Гніздовського.

Хоча, заради справедливості слід зазначити, що з'явилися окремі статті, дослідження. Світлим штрихом у цій проблемі є монографія мистецтвознавця, професора Д.В. Степовика „Я. Гніздовський: життя і творчість” видана у Києві 2003 року видавництвом імені Олени Теліги накладом у 1000 примірників.

Завданням цієї статті є потреба нагадати громадянськості, науковцям, що такі імена є набуттям і гордістю великого народу українців.

Ім'я Я. Гніздовського відоме і знамените на американському й європейському континентах і виставки його праць влаштовуються по всьому світу, включно Австралію, Африку і навіть Японію та Китай, ось уже більше 50 років і до тепер. Сам митець жартома говорив, що його „вівці заблукали аж до далекої Індії”. Нещодавно наш шкільний музей отримав від відомого українця, громадянина США, Романа Ференцевича газету „Свобода” від 8 квітня 2011р. (у свій час він працював редактором української служби радіостанції „Голос Америки”), якого з Я. Гніздовським єднала багатолітня тісна особиста дружба.

В газеті опублікована стаття китайського гравера і водночас професора Мессачусетського університету

Ван Туйміна, передрукована з пекінського квартальника „Бань Гуа І. „(Мистецтво деревориту”)”. Знайомтесь з американським гравером Жаком Гніздовським.” Автор згадує, що естампи графіка виставлялися в американському посольстві в Пекіні. Про нашого земляка китайський професор відгукується так: „Гніздовський часто пильно вивчатиме форми природи, обстежуючи кожен рослинний й деревний птах і тварину. Згодом з незвичайною майстерністю він вирізує свою грав'юру – і естамп готовий. Жак Гніздовський – справжній митець, зобов'язаний усім сам собі”.[1]

Це ще один з штрихів до загальної картини широкої відомості Я. Гніздовського у всьому світі. А скільки приватних колекціонерів США, Канади, Західної Європи мають за честь тримати у своїх збірниках картини і гравюри Великого Майстра!

В цьому контексті хочу нагадати про те, що родина Кеннеді придбала у 1961 році дві гравюри „Зимовий сад” і „Поле” для Овального кабінету Білого дому. А ось неповний перелік музеїв і колекцій, де бережуть твори митця (див. вріз на С. 155).

Зрозуміло, що читачі і шанувальники мистецтва мусять мати якомога повнішу інформацію про такого митця світового рівня як Гніздовський. Необхідне систематичне висвітлення його творчості. І ми повинні користуватися кожною нагодою, щоб пропагувати творчість такого майстра.

Єдиним музеєм життя і творчості Я. Гніздовського на Україні є музей у школі с. Пилипче Борщівського району Тернопільської області, де народився графік. Створений у 1992 році за ініціативи колективу школи, племінника Якова Яковича, члена спілки художників України Якова Івановича Гніздовського і сільського краєзнавця І.В. Гуменюка, він став центром патріотичного і естетичного виховання, популяризації творчості нашого земляка.

За роки існування музею з його експозиціями і матеріалами ознайомилися тисячі українців і гостей з-за кордону. Серед гостей шкільного музею у 2012 році був один з наших національних авторитетів — Верховний архієпископ-емерит Блаженніший Любомир Гузар. У свій час він підтримував тісні стосунки з нашим земляком. У ході зустрічі з пилипчанами і громадськістю Тернопільщини його святість дав оцінку особистості і творчості Я. Гніздовського. Його спогади огорнуті теплотою і шаную до нашого земляка. Чого тільки вартують для нас судження Блаженнішого, що в українській діаспорі художник Я. Гніздовський і архітектор Р. Жук є для нього найбільшими авторитетами. Цей візит Л. Гузара дав багато для розширення відомостей про знаного майстра графіки, але увага до цієї події з боку чиновників від культури і журналістів була обмеженою.

Юні музеєзнавці і екскурсоводи разом з керівником музею, вчителькою Костюк Л.Б., ведуть пошуково-дослідницьку діяльність.

Важливим напрямком цих досліджень є листування з людьми, що знали Якова Яковича: дружиною Стефанією Кузан, Романом Ференцевечим (у 70-80 роки він очолював українську службу радіостанції „Голос Америки”), з уже згадуваним блаженнішим Л. Гузаром, художником Я.І. Гніздовським, представником українського конгре-

ДЕ ЗБЕРІГАЮТЬСЯ ТВОРИ МАЙСТРА

- Музей образотворчого мистецтва у м. Бостоні, штат Массачусетс.
- Клівлендський музей мистецтва, штат Огайо.
- Бібліотека Конгресу США, м. Вашингтон.
- Міннеаполіський інститут мистецтва, штат Міннесота.
- Публічна бібліотека, штат Нью-Йорк.
- Білий дім, м. Вашингтон — столиця США.
- Музей штату Луїзіана, м. Новий Орлеан.
- Мистецька колекція Нельсона Рокфеллера.
- Бібліотека м. Оксфорд, Англія.
- Мистецька галера м. Вінніпега, провінція Манітоба, Канада.
- Університет св. Івана, м. Амстердам, Нідерланди.
- Мистецька колекція видавництва „Сідней”, м. Йоганнесбург, Південно-Африканська Республіка.
- Музей Художньої академії, м. Загреб, Хорватія.
- Національний художній музей України, м. Київ.
- Національний музей у Львові.
- Тернопільський художній музей.
- Борщівський краєзнавчий музей.
- Музей у с. Пилипче (батьківщина митця).

Експонати єдиного музею життя і творчості Я. Гніздовського на Україні: с.Пилипче Борщівського району Тернопільської області, де народився графік.

Верховний архієпископ-емерит Блаженніший Любомир Гузар серед гостей шкільного музею, 2012 р.

сового комітету Америки в м. Києві В. Губською, посольством США в Україні та інших.

Біографія нашого земляка має і патріотично-героїчні сторінки. Під час навчання у Чортківській гімназії родинно-національне виховання в галичанській сім'ї далось взнаки: юний Яків примкнув до молодіжного крила Організації українських націоналістів (ОУН), об'єднання „Юнацтво”. Поліції вдалося вистежити підпільника. Його арештували і судили.

Те, що сталося на суді є досить цікавим епізодом в житті майбутнього великого художника. Всі звинувачення він відкидав. На засіданнях суду Яків, отримавши від канцелярії записник і олівці, нібито для записів, насправді змальовував портрети всіх присутніх у залі (адвокати, прокурори, судді, вартіві). Адвокат юнака В. Електорович показав ці рисунки суддям, вказавши їм, що судять вони майбутнього талановитого маляра, і головне – наголосив, що тільки невинна людина може так спокійно вести себе в той час, коли її судять, і займатися улюбленою справою.

Судді погодились з цими аргументами і винесли виправдальне рішення.

У 1935-38 рр. двадцятидворічний Яків навчався у Львівській Малій Духовній Академії. Він, окрім навчання, кинувся у вир мистецького життя романтичного Львова. Робив малюнки для щоденної газети „Новий час”, співпрацював з відомим на той час карикатуристом, редактором журналу „Комар”, Едвардом Козаком.

На початку 1938 р. талановитого митця помітив митрополит А.Шептицький і особисто від нього Гніздовський отримав стипендію на навчання до Варшавської Мистецької Академії. Ми знаємо, що серед великих будівничих і меценатів української культури, таких як Ярослав Мудрий, Петро Могила, Іван Мазепа, М. Терещенко ім'я А. Шептицького займає одне з перших місць. Тому він не міг не помітити талант юного га-

личанина і дав йому з митрополичим благословінням дорогу в мистецьке життя.

Мистецтвознавці зазначають, що Я. Гніздовський був у постійному творчому пошуку. На це йшли десятки років, але ці блукання не були безплідною тратою часу. Митець, шукаючи себе, творив прекрасні твори.

Але насамперед він знайшов філігранне володіння різними техніками; досяг блискучої майстерності в малярстві олійними фарбами і досконало опанував мистецтво деревориту, яке він полюбив ще за часів студіювання в Загребській мистецькій академії в 1939-1944 рр. Початок 60-х років ХХ ст. і став тим рубежем пошуку, коли Яків „знайшов свою пробуджену царівну” і зосередився на дереворізах. Свої мистецькі пошуки майстер відверто описав у статті до книжки „Яків Гніздовський. Малюнки, графіка, кераміка, статті” – „Пробуджена царівна”. І як підкреслює у своїй публікації „Третій вимір” письменник-мистецтвознавець Іван Кошелівець: „... знайшов остаточно уміння з дивовижною майстерністю (такою, що, здається, далі нема куди й досконалитись, бо досягнуто межі можливого) відтворювати предмети, байдуже в якій техніці (хоча б пригадати його натюрморти), але передусім у графіці.”[2] І мистецтвознавець, захоплюючись майстерністю митця, продовжує: „Фотографія ніколи не дасть того, на що спроможний у віддачі предметів Гніздовський. У цьому легко переконався, вдивляючись в його зображення капустяного качана чи кошика з горіхами. Наче б те саме, що фотографія, але й ні. Тут не тільки уміння підкреслити кожний вигин, кожну жилку, з таким чуттям міри покласти тіні, що створюється повне враження сприймання третього виміру, – є ще щось: те, що надає відтвореному предметові індивідуальної стилізації, такої своєрідної, що його твори не потребують підпису: почерк Гніздовського можна впізнати безпомилково.”[3]

Ці слова ще раз підкреслюють, скільки естетичного задоволення подарував поціновувачам мистецтва у цілому світі, наш земляк.

Починаючи з 2013 року розпочато підготовку до відзначення славного ювілею. Для нас, земляків видатного майстра, істотним є найширша увага і підтримка з боку держави заходів по популяризації творінь митця. На Тернопіллі є люди, яким не байдужа доля мистецького доробку маестро Якова. Це і голова обласного правління товариства „Меморіал” імені В. Стуса Б. В. Ховарівський, директор Тернопільського художнього музею І.М. Дуда, директор Борщівського краєзнавчого музею М.П. Сохацький. Але їхніх зусиль, щоб домогтися відзначити 100-річний ювілей на державному рівні, не вистачає. Наше письмове звернення до Міністерства культури України в 2013 році з пропозицією відзначити ювілей на рівні держави, отримало вігуюату бюрократичну відписку.

Після Революції Гідності, ми в чергове звернулись до Мінкульту і якісь певні зміни настали: за рекомендацією міністерства обласна державна адміністрація видала розпорядження про створення організаційного комітету з підготовки й відзначення 100-річного ювілею в Тернопільській області.

Це помітний крок, і в цьому форматі ми будемо скоординувати свої зусилля. На нашу думку,

ім'я Я. Гніздовського репрезентує у світі всю Україну, а не тільки її частину, тому і ведемо мову про державний рівень відзначення ста років з дня народження. Необхідні дії бачили по таких напрямках підготовки:

- організація виставок малярських і графічних робіт майстра протягом 2014-2015 років в більшості обласних центрів України і в кожному райцентрі Тернопільщини;
- карбування пам'ятної монети Національним банком України з нагоди 100-річчя;
- перевидання монографії Д. Степовика „Я. Гніздовський. Життя і творчість” накладом 20000 примірників;
- друк і розповсюдження каталогів з малярськими і графічними роботами художника;
- переклад на українську мову і друкування мистецтвознавчих статей і окремих праць Я. Гніздовського;
- заснування у нашій

Іван Пенькало та Яків Гніздовський: завдячуючи Першому пам'ятатимемо про Другого.

столиці м. Києві музею митців української діаспори, де б належне місце займали праці видатного тернопільянина;

- „Укрпошти” і товариству філателістів видати пам’ятні листівки, конверти і марки з портретом художника;
- створення циклу телепередач, документального фільму про життєвий і творчий шлях відомого українця.

Ми сподівалися, що ці плани з підготовки ювілею будуть переведені в практичну площину.

2005 рік був пам’ятним для шанувальників видатного графіка, частину його праху було перепоховано у Львові на Личаківському кладовищі – пантеоні найвідоміших українців. Поховано його на центральній алеї, зовсім поряд з місцем останнього спочинку І. Франка.

Проблемою донедавна залишалося впорядкування могили нашого земляка. Спроби знайти допомогу в українських меценатів не мали вирішення. Тільки на звернення до Львівської мерії і особисто до мера міста А. Садового було отримано позитивну відповідь. Могилу впорядкували до кінця літа 2014, принаймні обіцяли. Принагідно за цю добру християнську справу щиро дякуємо А. Садовому.

З нагоди 90-річного ювілею художника у Львівському національному музеї було проведено ювілейну виставку. Зусиллями музею і українського конгресового комітету Америки за сприяння посольства США було видано каталог виставки з нагоди перепоховання праху митця на Батьківщині та відзначення 90-річчя від дня народження.

У вступній статті до видання тодішній посол США в Україні Джон Е. Гербст зазначив: „Я. Гніздовський повертається на свою Батьківщину, залишаючи в Америці багату культурну спадщину. Його твори становлять коштовну частину колекцій наших найкращих музеїв, зокрема Національного Музею американсь-

кого мистецтва, Музею образотворчого мистецтва в Бостоні та колекції Білого Дому. Сьогодні громадяни матимуть можливість безпосередньо оцінити чіткі, а іноді й кумедні образи, які він черпав з життя своєї землі. Гніздовський продовжує традицію багатьох інших американських емігрантів, які об’єднали мистецькі традиції своїх країн з енергією Нового Світу, щоб сплести гобелен, який збагачує всіх нас і зближує наші народи.”[4]

Нинішній тривожний світ перших десятиліть ХХІ століття переповнений протиріччями, а в житті все більше стає дисгармонії. Гніздовський же стверджував гармонію і досконалість світу.

Не раз задаємося питанням... А як би розвивалася його творчість в умовах соціалістичної України? Напевно, свободолюбивий характер Якова не зміг би ужитися з нав’язуванням ідеологічних догм. Для нього головним була свобода особистості, особливо – творчої особистості. Але ми не можемо стверджувати, що його мистецтво було без ідей.

Творчість художника пронизана ідеєю про довершеність природи і про Творця, який наділив цією досконалістю Всесвіт. Гніздовський своїми творіннями закликає нас до пізнання Бога, через прекрасні речі живої і неживої природи. Ним створені. Він по своєму відкрив закон досконалості у зображенні звичайних і простих речей.

Нещодавно наші шкільні краєзнавці отримали від дирекції Панівецької ЗОШ І-ІІ ступенів і вчительки Богаченко Г.В. декілька видань журналу української діаспори на американському континенті „Ми і світ”, видавцем і редактором якого був Микола Колянківський в Ніагара Фалс. В №4 цього журналу за серпень 1981 року поміщено інтерв’ю Ольги Колянківської з нашим земляком.

Можливо, ці матеріали інтерв’ю є ексклюзивними і ми маємо можливість вперше почути думки майстра на час його перебування

в Українському Музеї в Ніагара Фалс, з нагоди VII фестивалю В. Курилика. Витримки з цього інтерв'ю на С 159 у вірзі.

Ці думки, висвітлені в інтерв'ю журналу „Ми і світ”, допоможуть нам істотніше зрозуміти і пізнати глибину його мистецтва.

Ще і ще раз хочу підкреслити, що ті 47 років, проведених нашим земляком далеко від Батьківщини, не витравили з його серця мальовничі галичанські краєвиди Наддністрянщини і Надзбруччя. Гніздовський завжди вважав себе українським митцем, постійно підкреслював це у Польщі, Хорватії, Франції, Америці. Його бачення сутності речей, що він відображав, промовляє, що це погляд українця.

На нашу думку, післямовою до цієї статті можна взяти слова Д. Степовика про Я. Гніздовського: „...Перша його персональна графічна виставка у кількох галереях України (1990р.) показала, що Батьківщина легко упізнала у Гніздовському свого сина і свого національного митця. Гніздовський належить і завжди належатиме Україні і світові. У його малярстві, графіці й інших видах мистецтва закладена вселюдська ідея, яка близька також кожній окремо взятій людині. У цьому світі є ідеї, які не старіють. Так само у мистецтві є краса, яка оживає в кожному поколінні...”[6]

Творчість художника пронизана ідеєю про довершеність природи і про

ІНТЕРВ'Ю Я. ГНІЗДОВСЬКОГО О. КОЛЯНКІВСЬКІЙ

„О. Колянківська Дивлячись на об'єкт, що вас вражає наперед: форма чи колір?

Я. Гніздовський: Думаю, що форма. Я й досі вагаюся чи моїм полем не мала бути скульптура. Може, навіть архітектура. Я так люблю архітектуру, що мабуть, якби міг був зайнятися нею, то це було б моє головне поле. Але так сталося, що я архітектури не студіював.

О. К. Як видно з виставлених експонатів світ рослин, звірів, квітів, городини є одною з визначних тем вашого мистецтва. Яке ваше відношення до тих сюжетів та моделей, що їх ви постійно опрацьовуєте у ваших блискучих творах?

Я. Г. ...Коли в 1949 році я приїхав до Нью-Йорку я був орієнтований гуманістично. Я закінчив академічної структури мистецьку школу і був дуже зацікавлений людською фігурою, портретом. Але не уявляєте, як важко зблизитися з людьми у такому великому центрі. Це не тільки у США, а й у кожній країні ви відчуваєте найсамітнішим у великій масі.

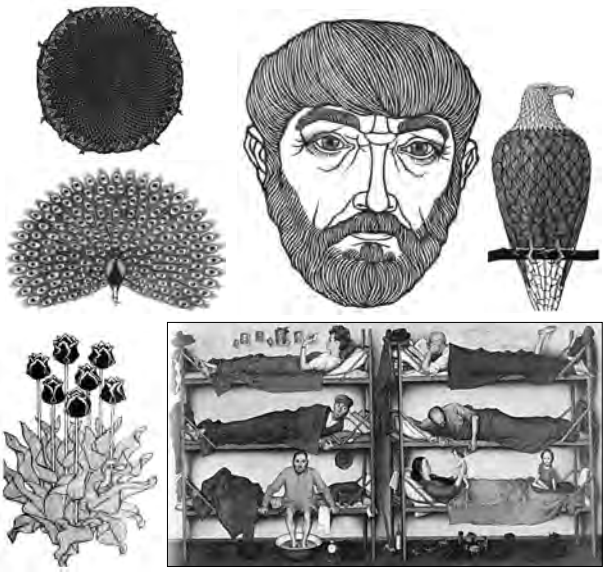
...Я почав ходити до парку і шкіцувати дерева, бо завжди любив природу. Почав також ходити до зоологічного городу і шкіцувати звірята (це також ця „друга любов”)

О. К. В якій іншій графічній техніці ви працюєте?

Я. Г. Крім дереворізів, я роблю також гравюри в металі-офорти. Але дереворіз – це моя основна і найулюбленіша техніка.

Опір, який ставить дерево, дає те, чого я найбільше шукаю.”[5]

Дереворізи Майстра, серед них - його автопортрети

Іван Пен'кало Художник мировой славы!

Среди фигур художественного небосклона в украинской диаспоре XX века выделяется личность гениального художника-графика, мастера резца и кисти Якова Яковлевича Гнздовского, 100-летие которого будем чествовать в январе 2015 г.

Наш автор отмечает, что имя Я. Гнздовского широко известно во всем мире и в доказательство этого рассказывает о том, что семья Кеннеди для Овального кабинета Белого дома приобрела две гравюры Мастера. Наряду с этим, он подает перечень музеев и коллекций, где берегут произведения художника, среди которых назван и школьный Музей в с. Пилипче. Здесь родился график.

Школьный музей создан по инициативе коллектива школы и сегодня он стал центром патриотического и эстетичного воспитания, популяризации творчества Я. Гнздовского. Гордятся справедливо тем, что среди гостей школьного музея был и Верховный архиепископ-эмерит Блаженнейший Любомир Гузар, который имел тесные отношения с нашим земляком.

В статье отмечается, что первая персональная графическая выставка Мастера в Украине показала, что Родина легко опознала в Гнздовском своего сына и своего национального художника и доказала, что за границей имеются украинские творцы, достойные тщательного изучения и популяризации.

Автор пытается донести нашему читателю разные актуальные и своевременные мысли, описывает свою гражданскую инициативу, которая нашла отклик у членов редакции. Надеемся, что и у Вас, дорогой наш читатель, они найдут отзыв и поддержку не только на словах, но и в делах.

Ключевые слова: национальный художник Я. Гнздовский, школьный музей как центр патриотического и эстетичного воспитания, популяризация творчества Я. Гнздовского.

Ivan Pen'kalo Painter of the world glory!

Among the figures of the art heaven in Ukrainian diaspora of the 20th century, the personality rises of chisel and pencil master J.J. Gnizdovsky which centenary we'll celebrate at January, 2015.

The author notes that the name of J.J. Gnizdovsky is widely known all over the world, and as a proof of this argument he lets us know of the fact that Kennedy family acquired for the Oval cabinet in White House two engravings of the Master. Along with it, he enumerates the names of museums and collections where the works of the creator are saved, among them is a school museum at Pilipche village. Here the graphic artist was born.

The school museum was created at the initiative of the school collective, and today it became a centre of patriotic and aesthetic upbringing and popularization of J.J. Gnizdovsky's creative work. It is a source of pride that one of the guests of the school museum was ex-Supreme archbishop His Beatitude Lubomir Guzar who kept confidential relations with our compatriot.

It is pronounced in the article that the first personal graphic exhibition of the Master in Ukraine showed that the Native land recognized with ease Gnizdovsky as its son and its national creator, and it was proved that there are Ukrainian creators abroad who are worthy of intent study and popularization.

The author tries to carry to our reader various actual and well-timed thoughts; he describes his citizen initiatives supported by the editorial staff. We hope, our dear reader, those initiatives will find response and support not only by word, but in proceedings, too.

Key words: national creator J. Gnizdovsky, school museum as a centre of patriotic and aesthetic upbringing, popularization of J. Gnizdovsky creative work.

Творця, який наділив цією досконалістю Всесвіт. Він по своєму відкрив закон досконалості у зображенні звичайних і простих речей.

Гнздовський завжди вважав себе українським митцем, постійно підкреслював це у Польщі, Хорватії, Франції, Америці. Його бачення сутності речей, що він відображав, промовляє, що це погляд українця.

Гнздовський належить і завжди належатиме Україні і світові. У його малярстві, графіці й інших видах мистецтва закладена вселюдська ідея, яка близька також кожній окремо взятій людині.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Свобода (газ. США). – 2011. – №14, 8 квіт. – С.18-19.
2. Кошелівець Іван. Третій вимір // Київ. – 1991. – №8. – С. 162.
3. Кошелівець Іван. Третій вимір // Київ. – 1991. – № 8. – С. 162.
4. Яків Гнздовський (1915-1985): каталог виставки з нагоди перепоховання праху митця на Батьківщині та відзначення 90-ліття від дня народження. – Львів, 2005. – С.4.
5. Ми і світ (м. Ніагара Фалс, Канада). – 1981. – №4. – С.16-19
6. Степовик Дмитро. Яків Гнздовський : життя і творчість. – Київ : Вид-во ім. О.Теліги, 2003. – С.170.